

**Drie voyagien gedaen na Groenlandt, om te ondersoecken of
men door de naeuwte Hudsons soude kunnen seylen, om
alsoo een doorvaert na Oost-Indien te vinden**

<https://hdl.handle.net/1874/227271>

5

Drie Voyagien

Gedaen na

GROENLANDT,

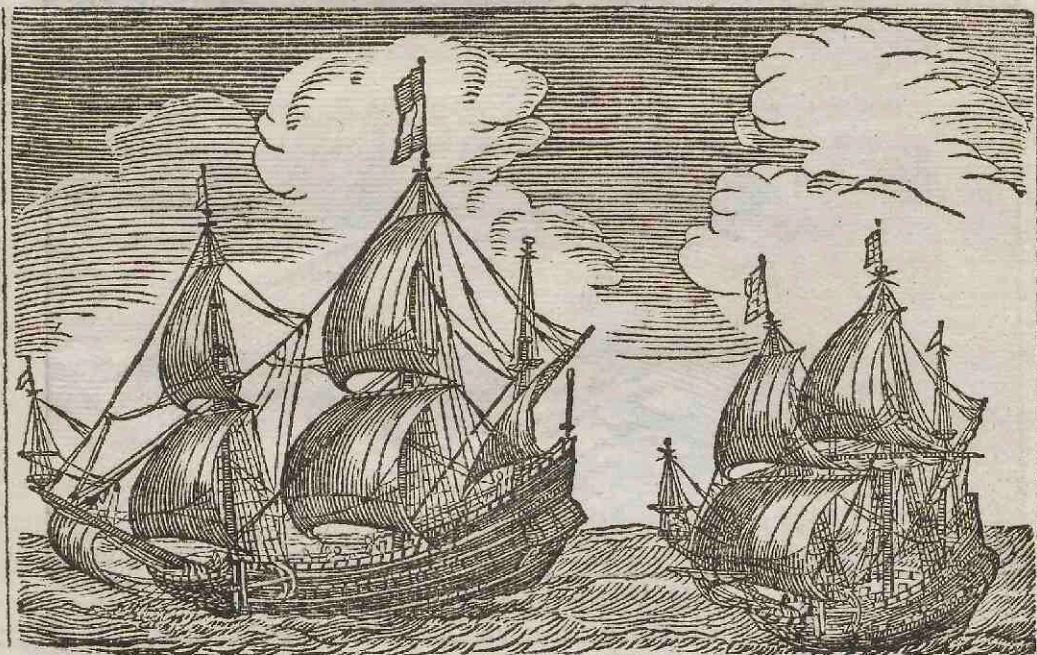
Om te ondersoecken of men door de
Nieuwte Hudsons sonde konnen Seplen; om alsoo een Door-
baert na Oost-Indien te vinden.

Alle ten versoecke van Christianus de III. Ko-
ningh van Denemarcken, &c. de eerste door Ioan Monnick, de tweede
door Marten Forbiller, ende de derde door Gotske Lindenau. Als mede een

BESCHRYVINGHE,

Hoe, en op wat wijze men de Walvisschen vanght.

Item / een korte Beschrypingh van Groenlandt / met de manieren en
hoedanigheden der INWOONDEREN aldaer.

t'AMSTERDAM, Gedruckt

By GILLIS JOOSTEN SAEGHMAN, in de Nieuwe-straat /
Ordinaris Drucker van de Journalen der Zee- en Landt-Keysen.

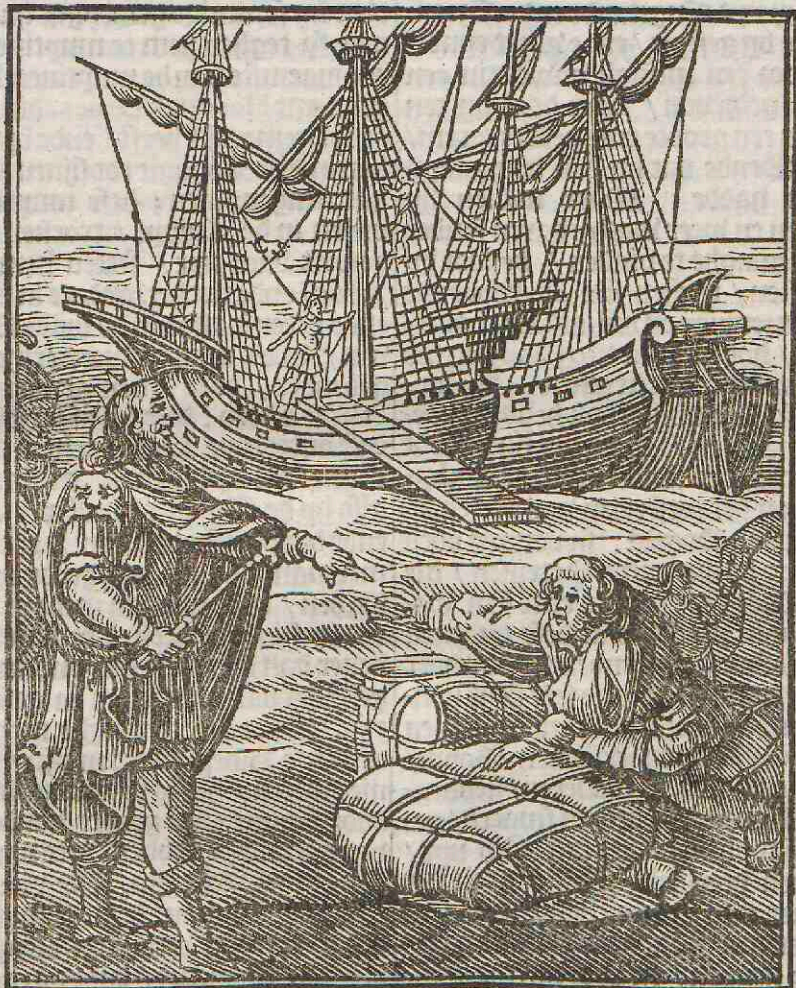

Vichem. fecit.

CHRIStIAEN de Vierde, Koningh van de Deenen,
Send' door Nieuws-giericheyt, verscheyde Schepen heen en,
Om Groen- en Spisberghe-Landt, op 't naeuft te ondersoecken:
Het welck hem is geluckt, gelijk ghy in dees Boecken
Kondt lesen ende sien: En wordt hier meê geleert,
Al wat men noodich heeft, die op dees Vaert verkeert.

JOURNAEL, VAN JOAN MONNICK,

*Gehouden op zijn Reyse na Groenlant, ten Dienste van Chri-
stianus de IV. Coningh van Deenemarcken en Noorwegen, &c.*

Christianus de IV. Koningh van Denemarcken / begeerigh zijnde om te weten of men door de Hautote / die Groenlandt en America van malkanderen is schepdende / eene Dooz-
vaert nae Oost-Indien mochte vinden / heeft over sulchs den Aanhaften Capiteyn Johan Monnick daer toe Commissie verleent / om met twee welgemonteerde Scheyen na de Frero, die onlanghs een Engels-man / genaemt

Hea-

Hendrick Hudson ontdeekt hadde / te varen / en aldaer sijn Fortuyn te zoeken.

Dese Hudson heeft verschepte reysen in de Noordtse wateren om geswozen / ende is van de Engelsche kooplieden tot dien eynde / met een Schip tot dese intentie uyt gesonden : om te sien / soo het mogelijcken was / of hy een passagie / by 't Noorden door America , in Oost-Indien konde komen. Anno 1610, is hy uyt Engelandt ende Groenlandt door by gesepit / ende wiert eyndelijcken door een mistigh ontweer in een Pauwte gedreven / daer door hy ten laetsten in een groote ruyme Zee quam / sich inbeeldende dat hy den doorgangh gevonden hadde : Maer nadien hy langh heen en weer was gebaren sonder eenige openinghe te vinden / besloot hy eyndelijcken / teghen sijn by-hebbende Volckxs meeninge en wil / aldaer te overwinteren / hoe wel sijn Proviand sich soo veer niet mochte uytstrecken ; Sy souden daer sonder twiffel ook hebben moeten verstaen / wanneer hun Godt Almachtig niet sonderlingh hadde bygestaen met het toefenden van verschepte soorten van Vogels : sy bongen oock over de 100 dozijn witte Patrijfen / die niet het Dooz-jaer niet meer te sien waren / ende in plaets van dese quamen Swanen / Gansen / Genden / ende ander water-gebogette / die alle seer licht konden gebangen worden ; daer en-boven vonden sy eenen wonderlijcken Boom / dragende geel-groene bladeren / hebbende eenen Specery-achtigen smaect / gekoocht zijnde quam daer een Oly uyt / en was een heerlijcke Salf / oock het water daer van gedroncken / was seer goet tegens de Scheurbupck / krampe / pijn in de heupen / en door andere siekten van koude voortkomende : daer-en-boven quam niet het Dooz-jaer soo veel Disschen / dat sy hun Schepen daer mede wel souden hebben konnen bezachten / wanneer Hudson niet meer op sijne door-vaert hadde gedreven / die hy eben-

wel niet konde binden / maer moest sijne cours wederom nae Engelandt aensjellen. Eenen Wilde hebben sy in de selve plaetsen gesien / den welken sy Spiegel ende Messen gaben / hy bracht hem daer door een Beverbel / ende een Hertenhuydt / ende eenen Sleede wederom. Alsoo tusschen Hudson ende tusschen sommige van sijn by-hebbende Maets eenige moeyte was geresen / ende daer over hy sommige gedreppcht had / begonnen sy teghen hem te muytineeren : de vooznaemste van de muytineerders was genaemt Hendrick Groen, dien Hudson groot gemaect heeft / ende bysonderlijken in dese Voyagie tot sijnen Schijber had aengenomen ; dese muytineerders vielen in de Casjyt / trocken hem niet gewelt daer uyt / setten hem niet sijn Doon / ende noch 7. andere in de Sloep / ende lietense alsoo in de wilde Zee swebben / waer aen een wonderlijcke saeck gebeurde / door eenen genaemt Philip de af, te weten : dese (al of hy schoon van dese ontroutwe Dooswichten wierd geboden / om by hem in 't Schip te blijven also hy de Zeevaert heel wel verstond / ende daer-en-boven een Scheeps-timmerman zijnde /) weygerde by hem te blijven / ende sprongh mede in de Sloep om by sijnen Meester te blijven / veel liever dan by suick een onbarmhertigh gespuys van menschen in geselschap te zijn. Waer dese elendighe menschen niet dese Sloep gebleven zijn / kan men niet weten / het is te vermoeden dat sy door honger ende groote koude hun leven geepndigt hebben / ofte van de Wilden omgebracht zijn. De vooznaemste Belhamers van dese Muyster sy meest (in hun wederom Reys) van de Wilden vermoort / ende om gekomen ; maer de resterende sijn in 't volghende Jaer 1611. den seften September / heel uytgehongert in Engelandt gearriveert / want sy in 't laetste anders niet dan zee-gras niet Engel koochten / ende Huyden van Beesten moesten eten.

Wp sullen ons nu weder keeren tot de Heys van Capiteyn Monnick: Dese Monnick is den 16. May / 1619. met twee Schepen wpt de Sund Zepl ghegaen / op het eene waren acht-en-veertigh menschen / ende op het ander waren seshtien menschen / zijnde maer een Fregat. Den 20. quamen sp aen Capo Farwel, dese Caep leyt op 62. graed / is bergghachtigh / vol Sneeuw en Is. Van daer keert hy Noord-West na de Fretto Hudsons toe / ontmoete onderwege veel Is / maer alsoo hy in de ruimte van de Zee was / konde hy het Is wel ontwijcken. Hy hadde onder andere toeballen / op den 8 Julij sulcken felle konde ende stercken Windt / dat de Zeplen soo stijf van Is wierden / dat men deselve niet konde buygen / maer 3 anderen daegs worden het op den achter-middagh soo heet / dat sy altemael hum klederen moesten wpt trecken / ende in de hembden gaen.

Freto
Christia-
ni / etc.
Christi-
aens-
straet.

Den 17. Julij quam hy in de Pauwte Hudsons, die noemde hy ter eeren van sijne Coningh Fretum Christiani, ofte Christiaens-straet: hy quam aen een Eylandt aen / tegen ober Groenlandt / aldaer sond hy eenigh Volck om te sien hoe het daer gestelt was / detwelcke geen menschen sagen / maer bemerkten veel woetstappen; maer des anderen-daeghs quam een groot getal van Wilden te voorszijn / detwelcke sich ontfetteden vooz het subyte gesicht der Deeneu / liepen terstont ende verbergden hare Wapenen achter een steen-klip: quamen daer nae wederom te voorszijn / ende groeten de Deenen op hun manier / maer sy pasten neerstigh op dat de Deenen niet tusschen hum ende haer wapens quamen; maer de Deenen ginghen soo langh om / tot dat sy den voorszongh kregen / ende liepen achter den klip / en bematigden de wapenen van de Wilde. De Wilden roonden sich heel bedroeft ober het verlies van hun wapenen / vanden met een seer ootmoedigh gelaet / dat

men hum deselve doch wederom soude geven / also sy maer van het Jagen moesten leven / presenteerden hare klederen te geven / so sy hare wapens weder mogten hebben: het welck de Deenen beweeghde / om hum hare wapens niet alleen wederom te geven / maer gaben hum noch sommighe kleynigheden daer by / het welck de Wilden met danckbaerhepdt aemnamen / ende vereerden daer tegen den Deenen wederom met alderhande Vogels ende Fisch-speck. Een van de Wilden had eenen kleynen Spiegel genomen / ende sagh met groote verwonderinge sijne gedaente daer in / stack den selven terstont in sijn boesem / ende liep seer haestigh daer mede wegh: waer mede de Deenen lachten / maer wierden noch meer lachende / als sy saghen hoe de Wilden eenen van de Deenen so seer liefkoosden / want die was hum lieden niet onghelijck van wesen / was geelbryn / en had swarte harpen / en een platte neus / de Wilden hebben sich lichtelijcken ingebeelt / dat hy een van hun Landts-lieden is geweest / van de gene die vooz eenighe jaren wegh geboert sijn ghe worden / welck ghebal hy de Deenen niet wepnigh lachens / maer noch veel meer een woetterp / op de geheele Heys vervoorszaechte.

Den 19. Julij liet Monnick de Aenkers lichten / en gingh van dit Eylandt t'zepl / om verder te zeplen / maer konden wegens 't Is niet voort komen / ende moesten wederom in de voorsz Haben loopen: ende hoe sy 't aenleypden so konden sy doch niet eenen Inwoonder meer te sien komen. De Deenen bonden aen de hevier eenige Lijnen wpt gespannen / daer aen hingen sy Messen / Spiegeels / en ander poppen-tuygh / om de Wilden daer mede aen te loeken / maer niet een quam wederom vooz den dagh / of sy nu verbaert waren / en of het haer dooz de Oberste van dit Landt verboden waer / kan men niet weten; also nu Capiteyn Monnick sagh dat geen menschen meer

streb-
fond/
war van
die naem
is.

te voorschijn quamen / liet hy een Reech schieten / die daer by meenichte waren / en noemde over sulks dit Eylant Reech-Sond / ende noemde de Haven daer hy in lagh na sijn naem Monnicke-Bez. Dit Eylant leydt op d' Elevatie van 61 graden 20 minute. Monnick plante sijns Coninghs Wapen aen een pael / en gingh op den 22. July van daer t'zepl / had quaet weer / en siet dickwils tegen het Ws / soo dat hy den 22. dito tusschen twee Eylanden moeste in loopen: aldaer bracht hy de Schepen ten Ancker aen 't Lant / also de storm in de Haven oock ongemeen aen hield / met de Eb waren sy op droogh / en de Vloet bracht sulcken meenichte Ws aen / soo dat sy daer also periculens lagen als in de Zee / soo dat sy met groote moeyte genoegh te doen hadden om het Ws te keeren: tusschen dese twee Eylanden lagh een stuck Ws / zijnde wel 20 ellen hoog / daer van viel een stuck met sulcken macht in Zee / dat hy na hun Sloepen mede in de gront raecten. Sy vernamen geen

menschen op 't Landt / maer veel voetschappen en tepckens / dat aldaer menschen moesten woonen. Wy vonden daer Koper / en onder anderen veel Talk / waer van sy sommighe Commen vol maecten. Daer omtrent waren veel Eylanden / die aparent betwoont ware / maer de Deenen konden daer niet aen komen / also het ober al soo rupgh ende wild waer als sy opt gesien hadden; dese Eylanden leggen op 62 graden 20 min. ende 50 mijlen inwaerts in de Hauwte Hudsons, ofte soo het Monnick noemde / Christianus. De Bay noemde hy Harefort, ofte op Duys Haren-fort, also aldaer veel Hasen ghebonden wierden / seide daer oock sijn Koninghs Tekent aen een Pael / aldus: C. 4. dat is / Christianus de IV.

Den 9. Augustus gingen sy t'zepl / en stelden hun cours West-Zuid-West / de wint zijnde Noord-West / quamen den 10. dito in 't Zuiden van de Hauwte teghens America, aen een groot Eylant / dit noemde hy Sneeuw-lant / also

het al te mael met Sneeuw bedekt was.

Den 20. dito stelden sy hun cours N. W. en doemmaels / sept het Journael, had ick mijne rechte cours onder de Elevatie van 62 graden 20 minuten / de wint en sneeuw was so scherp dat wy geen lant

konden sien / hoe wel het daer boven de 16 mijlen niet wijt waer; waer upt is te besuyten dat hy op de andere plaetsen wyder is. Upt dese Hauwte quamen sy in Hudsons Zee / dien hy met twee andere namen noemde / het gedeelte na
America

America noemde hy Mare Novum, dat teghens Groenlandt (soo het anders Groenlandt is) noemt hy Mare Christianum, hielden cours W. N. W. tot dat sy quamen op 63 graden 20 minut. daer sy tusschen het Ijs geraeckten / ende den Winter aldaer moesten over blijven. De Haven daer sy bleven noemde hy na sijnen naem Monniks Winterhaven / en het Iant noemde hy Nieuw Denemarcken. In 't Iournael maect hy maer gewagh van twee Eplanden in Mari Christiano, die hy de twee Schuyfers noemt / ende tegens Mari Nova is een Eplandt dat noemt hy Oelant; hy raet den genen die van suits zijn door dese Nieuwe te passeren / sich in het midden te houden so veel mogelijken is / wegens den snellen en ongememen loop van de Zee / die uyt het Refluxu Ooste Zee-stroom / uyt beyde dese Zeen ontstaet / waer door ongemene groote Ijs-schoetsen kamen tegens de Scheyen aenstooten / met groot perijckel om te gront te gaen; de Reflux ofte loop van de Zee Christiani is van 5. tot 5. uren / en gaet na de loop van de Maen.

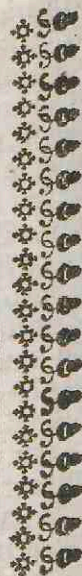
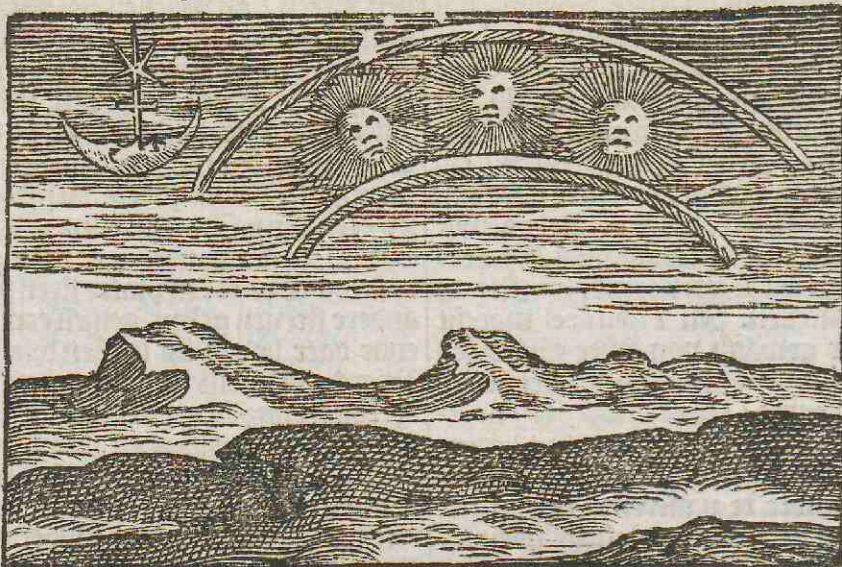
Den 7 September quam Monnick in de Haven / ruste daer wat met sijn Volck / en brachte daer nae sijn Scheyen op eenen plaets daer se voort Ijs bevyt waren. Sy verforghden him tegens de aenstaende koude / om eenige Hutten te maken. Dese Haven lagh aen de mont van een Sibier / die in October noch niet toegevoeren was / niet tegenstaende de Zee doen al vol Ijs waer: Monnick wilde deselve Sibier opwaerts varen / maer konde niet verder komen dan anderhalve Mijl / also de Vaert door meenichte van groote steenen onbegrijpbaer was; ende Monnick nam een part van sijn Volck / Marcheerde daer mede landwaerts in / om te sien of hy menschen soude vinden / maer konde niemant te sien krijghen: En komende door eenen anderen wegh wederom terugh / vonden sy eenen breedten verheve-

nen Steen / op welcken een Beeldt geschildert waer als een verbaerlijcken Duijvel / met klauwen en hoorens; by den selven Steen was een vierkante plaets van 8 voeten / met klepne steenen besloten: op de rene zyde van dese plaets waren veel klepne platte Kepsel-steentjes / (ende mosch van boomen daer tusschen /) op malkanderen gelepdt; op de ander zyde was een platte steen op twee andere steenen gelept / gelijck een Altaer, ende daer boven op laghen drie koolen Oyers; diergelijcke Altaren hebben top veel onderwegen gebonden / en by pder verschepde voetstappen van menschen bespeurt / maer hebben eventuel niet een mensch kunnen sien; Het is te vermoeden / dat de Inwoonders aldaer met het Oyer / ofte door het Oyer selfs hebben geoffert / over allagen oock afgeknaeghde beenen by dese Altaren; sy lagen oock veel afgehouwene bomen / die met yfere instrumenten waren afgehouden; oock saghen sy Honden die genuytbaer waren / en dat noch meer te vermoeden was dat daer menschen moesten wesen / was dit / te weten: men vond op veel plaetsen tekens waer sy haere Tenten hadden opgeslaghen; sy vonden oock stucken van Beeren / Wolfs / Beren / Hondts en Zee-robbers Huden / daer mede de Tenten gedeckt sijn geweest: waer hy schijnt als of dit Volck / gelijck de Carters en Lappen / een omswerent leven moeten leyden.

Soo dya de Deenen haere Hutten gemaeckt hadden / maectten sy groot prohibie van Brant-hout / schooten oock veel wilde Beesten / Monnick doode oock met eppener handt een witte Beer / die sy met malkanderen hebben gegeten / ende is him niet qualijck bekomen; sy hebben oock veel Wasen / Patrijssen / en andere Vogels gevangen / en oock vier swarte Dossen / en oock sommighe Sabels.

Den 27 Novemb. 1619. sagen sy drie Sonnen. Den 24 January 1620. des

De Deenen provisionere hun tegens den winter.

des abonts ten 8 ure / sagen sy een Eclips in de Maen, twee uren langh was de Maen met een helder Circkel beset / in den welcken sich een krups vertoonde / het welck de Maen in tweeën verdeelde.

Dese Winter waer soo hart en sel / dat het Ijs vooz 300. a 360. voet diep; al het Bier/Wijn/ ja de sterckste Brandewijn/ vooz door en door: de Connen sprongen ontstucken / en de drinck bleef alsoo in sich selven stijf staen / 't welck men met hpen moest stucken houtwen / en smelten om te drincken; de tinne en kopere Vaten / daer men savonts door versym iets nats had laten staen / waren sinorghens daer het bevrozen was ontstucken gesprongen. Dese strenghe koude die 't Metael niet verschoonde / verschoont noch veel min de menschen. De Deenen wierden altemael sieck / en hoe meer de koude toe-nam / soo veel te meer nam de sieckte oock toe. Sy kregen den Loop / ende daer van stierf de eene vooz en de ander nae / soo dat in 't begin van Maert de Capitain, door ghebreck van gesont Volck / selfs op Schiltwacht moest staen. Met het Vooz-jaer nam de sieckte noch meer toe; alle hare

Tanden wierden los / ende het tandvlesch swool / konden geen Broodt eten of het moest eerst in 't water geweekt worden; In de May was de Loop soo groot / en hadden soo ober-groote pijn in alle hun leden / als of men met naelden daer in stack / en wierden aen de armen / beenen / en ober 't gantsche lichaem soo lam en blauw / als of sy grouwelijck geslagen waren: het welck den scheurbuik genaemt is / en is den Zeevarende Lieden meer dan al te veel bekent.

De Dooden konden niet begraven worden / also niemant van den overigen soo veel kracht en hadde dat die nets had kunnen dragen. Ten laetsten begosten sy oock gebreck aen Broodt te krijghen / moesten onder de Sneeuw van daen soecken secker soot van aerd-getwas / waer mede sy hun noch wat onderhielden. Den 12 April hadden sy den eersten Regen nae 7 Maenden. Met het Vooz-jaer quamen alderhande Vogels die men den geheelen Winter niet ghesien had. In de May-maendt sagemse wilde Gansen / Genden / Swanen / Swalutwen / Parrysen / Rabens / Snijpen / Daicken en Arenden: maer de Deenen kondense door swackhepde niet van-

Wardighepde des winters.

vangen; Capitain Monnick wierdt den 4. Juny oock sieck / bleef also 4 dagen sonder eten of drincken leggen / verwag- tende den doot / maecte sijn Testament tepde het in sijn Hut / waer in hy had ge- selt : dat / soo wie daer mochte aen ko- men / hem aldaer gelieue te begraven / en het Iournael van sijn Keps den ko- ningh van Denemarcken in handen te leveren.

Na 4 Dagen worde hy een wepnigh beter / gingh wyt sijn Hut om te sien wie van sijn Waets noch in leben waren / maer niet meer dan 2. van de 64. die met hem wytgebaren sijn: dese twee wa- ren seer blijde dat sy hem Capiteyn sagen / gingen hem tegen / en brachten hem by haer vper op dat hy sich wat verquichte. Sy spraken malkanderen moet in't lijf / en resolbeerden het leben te onderhou- den / hoe wel sy niet sagen waer mede. Gindelijcken groeben sy soo langh in de sneeuw dat sy Wortels vonden die haer byten gemeen versterchte / soo dat sy in wepnigh dagen wedet gesont wierden : het ys begon oock te smelten / en sy kon- den den 18 Juny weer visschen / vingen oock verscheyden Disschen / als Salm en Vooren / dooz welke Disschery en Tacht sy heel gesont wierden : soo dat sy boornamen / soo 't mogelijcken waer / ober Zee wederom nae Denemarcken te zeplen ; teghens dese tijdt begon het oock warm te worden / maer dooz den Kegen quamen soo veel Slacken / dat men sich daer vooz niet wiste te berghen ; haer groot Schip lieten sy daer blijben / en gingen op hun Fregat.

Den 16. July zeyden sy nae Mon- nicks-Haben / onderwegens vonden sy veel ys drijben / verlooren haer Boot / en hadden genoegh te doen dat sy het Schip hielden / haer Roer brack ontstuc- ken : soo langh sy een nieuw maecten / hadden sy het Schip aen een grooten ys-bergh vast gemaecht / die niet den stroom van de Zee vooz dreef / en het Schip mede sleepte ; maer het ys smolt

haest / en het Schip raechte los / en wy vonden doen ons Boot weer / nae dien de selbe 10 daghen waer verlooren ghe- weest. Ten laesten quamen sy Capo Far- wel boozhy / in den Oceaen. Den 3. Sep- tember hadden se een schricklijck onweer / daer in sy so seer arbeypden ende so moede wierde / dat sy daer dooz alle arbeyp moe- sten laten staen / ende op Godts genade heen drijben ; de Stengh brack ontstuc- ken / ende het Seyl viel byten boort / 't welck sy niet groote moeyten weder- om op 't Schip trocken ; ten laesten quamen sy den 21 September in Hooy- wegen in seker Haven aen / en hadden maer een Ancker ober gehouden / en meenden sy waren nu alle ongemaakt ober ghekomen / maer kregghen daer na sulcken grooten storm / dat sy in grooter noot waren dan opt van te booren : von- den tot hun geluck een plaets achter de klippen / daer sy hun berghden / tot dat sy na sommige dagen in Denemarcken arriveerden. Daer op reys de Capiteyn Monnick tot den koningh / doende ra- port van sijn Keps / die hem lange doodt geschat hadde / en des te lieber verwel- lekomde : doet hem boozt in sijn Vertrek komen / daer hy den Coningh sijn we- der-varen verhaelt / tot groote verwon- deringh van den Coningh.

Wie soude nu niet gedacht hebben / dit soude alles sijn dat dese dappere Ca- piteyn soude hebben wyt te staen ? maer daer was noch een quader stoot van het misgommende geluck achter.

Sommige Jaren nae desen / ober- dachte hy menighmael wat hem in dese Keps ontbroken hadde / wyt onerbarent- heyt der plaetsen / en wat tot sulck een Keps van nooden is. Ende alsoo hem docht / dat daer wel een doozgang soude te vinden wesen / soo nam hy vooz hem / sijn geluck noch eens te soecken ; ende alsoo hy daer toe alleen niet machtigh genoegh was / bracht hy so veel te wege / dat veel boornamen Nleden een Com- pagnie te samen maecten / en rusten

twee Schepen uyt / daer ober hy soude
 Commandeeren, hy hadde sich daer toe
 oock wel versien / en waer soo veer dat
 hy eerst-daeghs soude t' Scheep gaen / so
 gebeurden t' hy ongeluck / dat de Coning
 met hem wegens dese sijne Sreps in dis-
 cours raecte / daer in den Coninck den
 Capiteyn verwijt / dat hy in de vooz-
 gaende Sreps door sijn onvoorzichtigheyt
 twee Schepen verniest en verloren had-
 de. En alsoo de Capiteyn niet en ant-
 woorde so het behoorde / wiert de Koning
 daer door tot toorn beweeght / en gaf
 den Capiteyn met den stock dien hy

in sijn handt hadde / een stoet op de borst:
 het welck Monnick soo speet / dat hy
 na huys gingh te bed legghen / en is
 thien daghen daer nae van hartf weer
 en honger gestorven; dit is nu alsoo het
 eynde van desen wel-geoeffenden Capi-
 teyn geweest.

Is alsoo uyt dese Relatie te vernemen/
 dat tusschen Groenlandt en America een
 lange en redelijcke breede Rivier is / en
 daer na een ruime Zee / het welck ey-
 gentlijck noch niet te recht is uytgeton-
 den. Item / of het een doorgangh heeft /
 ofte maer een seker begriyp is: hoe wel
 de

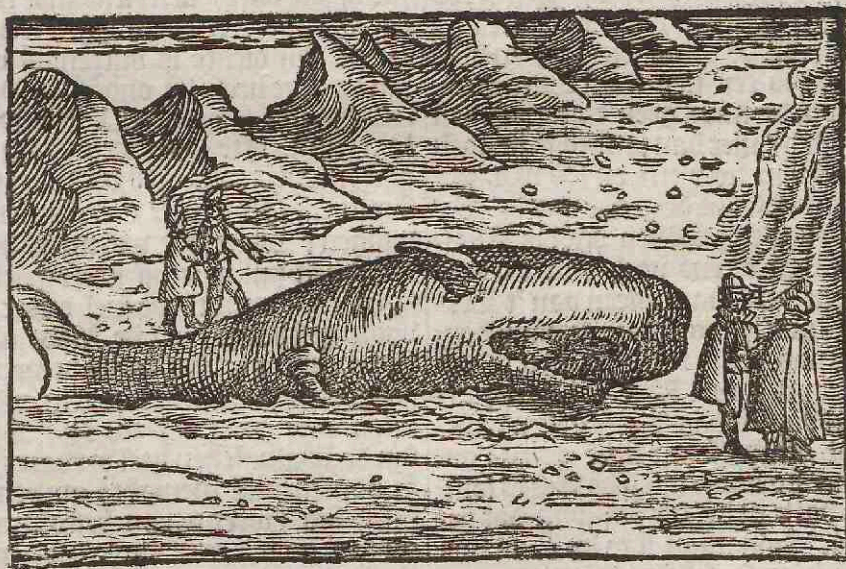
de voorz. Capiteyn van meningh is geweest dat het van America is af gescheyden / en heeft om sulcks te ondersoecken / van sintz geweest noch een kreyz daer na toe te doen / waer toe hy oock veel Liederen van qualiteyt in Denemarken / die sulcks niet hem hebben soecken upt te voeren / beweeght ghehadt / hier toe te participieren. Dit voorz-hebben sou-

de oock in 't hoort te werck gestelt gewor- den sijn / so niet het voorzeballene Casus tusschen den Coninck en den Capiteyn / sulcks belet / en den Principalen upt het leven gerucht hadde. Hier mede eindigt dese Groenlantsehe Beschryving / dewel- ke ick den goet-gonstigen Leser / (so goet deselve te vinden is) heb willen mede deelachtigh maken.

Kort Verhael van de Gedaente der

WALVISSCHEN,

En hare Namen, en voorts waer, en hoe, deselve in Zee gevangen worden.

Onder de WALVISSCHEN wordt de geene / die Grand-bay genoemt is / meest lagen ghelepd / alsoo die weghens groote en vertigheyt de mees- ste Speck en Craen upt-lebert / en is oock weghens sijn dommigherdt op het best te vangen: want dit Dier is so dom / als het groot en sterck is. De derde part

van sijn lichaem is by-na Hoost: heeft midden in 't hoost kleme ooghen / sijn niet grooter dan Ossen-ooghen / ende d' Oogh-appel is niet grooter dan een Erwet / de ooren sijn twee gaten / soo kleyn dat men die nauwelijcks binden / en een stroo daer in steken kan / van bin- nen in 't hoost zynse wijder / en als ooren gesormeert / maer hy hoort eventwel heel

Grand- bay is ee van de voorz- naemste Walvis- schen.

gaww en scherp. Boven op het hooft heeft hy twee gaten of pijpen/ daer door ordinaris de lucht wpt en in gaet/ en het water / 't welck dit Monster door aentrecken des adems/ in sijn keel heeft getrocken/ wederom in groote menighte en gewelt seer hoogh in de lucht wptgespat woort. Heeft in de mont een tongh/ langh 18 voet/ en bzeet 10 voet: weeght 6000. pont: als die op het landt lept/ soo kan geen man daer ober heen sien: leyd in sijn muyl in een sacht bedt van Haer/ gelijk Paerts-Haer/ 't welck aen de Walvinnen of Kneven vast hanght: dese Walvinnen sijn van binnen in den mont ontrent 800. stuks kleyen en groot/ boven op beyde zijden sijn de bzeede en dicke/ ende onder de dunne die vooz smal te samen loopen/ ende daer op soude anders de tongh leggen/ als op scherpe messen en swaerden/ soo het Haer niet ober dese scherpe Walvinnen lagh/ en vooz de tongh soo een saght bedt maectte. Hy heeft in de muyl geen tanden: men vint in sijn lijf niet dan sommige handen vol Zee-spinnekoppen/ en soo wat zee-mos/ 't welck wpt de gront van de Zee komt; en is te gelooven dat dit Monster sich van 't eene noch van 't ander onderhout/ als maer alleen van 't Zee-water/ 't welck oock dese Spinnekoppen en mos vooz brenghet. Het is een goet teken van veel Walvisch-vanght/ daer veel van dit ongedierte gesien woort/ want de Walvissechen daer geerne ontrent haer verhouden/ en de Zee is somtijts soo vol van dit vuple tuugh dat het weemelt. Sijn muyl kan hy 4. a 5 vademz wijt op spalcken/ loopt vooz niet spits toe/ maer met dicke bzeede lippen/ die wel 6000 pont wegen. Sijn gestaltenis is hy nae van satsoen als een paerts-kop/ vooz seer dick en bzeedt/ loopt al van langer-handt smal toe/ tot aen den steert/ niet ghelijck andere Disschen scherp toe loopen/ de Vinnen yder ontrent een vaem langh zijnde/ staen op beyde seyden wpt/ dien beweeght hy

in 't swemmen met op en neer te slaen/ schiet dan alsoo vooz gelijk een pijl: de Staert is aen 't eynd ontrent 27 voet bzeet/ ende 1. ofte 2 voet dick van stercke binnen/ kan daer mede groote kracht doen/ ende sijn gantsche sterckte bestaet oock daer in. Het mannekens geboortslidt staet van blyten als een vier-voetigh gedierte: de pees daer van is van sommige ontrent 14 voet langh/ en ontrent op het dickste twee spannen dick. Het Wijf ken is ordinaris veel grooter als het Manneken/ en dies geboortslidt staet ontrent de borst: draeght op een reys maer een Jongh/ 't welck sijn moeder ober al nae swemt/ en aen de borsten supghet/ want de wijf kens twee borsten of mammen hebben. ^{De Langhe en dicke van een walvisch.} De langhte van een Walvisch is ontrent 70. of 80 voet/ aen elcke zijde heeft hy een Vinne een vaem langh/ en een halve bzeet: sijn dicke is ontrent 8 vadem. In de Zee heeft hy onder de Disschen een vbandt/ van een Dissch genaemt Vin-visch ofte Swaerd-visch: dese visch is ontrent 7 of 8 voet langh/ seer sterck na sijn groote/ en is niet wel te vangen: want hoe wel men sulck een Dissch een pijl in 't lijf heeft geschoten/ soo is hy eventwel soo snel onder water vooz geschoten/ en de Boot also vermede gesleept/ dat men ten laetsten de Lijn heeft moeten af kappen/ ende hem laten door gaen. Dooz dese Disschen sijn de Walvissechen heel verbaert/ want sy komen niet menighte om een Walvisch om-swermen en bestormen/ en trecken hem 't eene Vayz vooz en 't ander na/ wpt de vinnen en steert/ die ondertusschen met macht staet/ en als een pijl vooz schiet. Als sy hem nu alle vinnen wpt getrocken hebben/ ende also van sijn sterckte berooft/ soo krumpen sy hem in den muyl/ eten daer sijn tongh wpt: en men vint somtijds veel sulcke Walvissechen doot op 't water in Zee drijven/ dien de tongh wpt gegeeten zijn van de Vin-vissechen.

De de
Walvis-
schen ge-
vaughen
worden.

Op volgende manier worden de Walvischen gevangen; te weten: Soo drae men aen landt of op het Schip zijnde / een Walvisch gewaer wort / soo roepense terstont met drie Sloepen wjt / in elck sijn ses man / daer onder is een daer toe bestelt / om den Witsch te raken / die wort genoemt Harponier / en dat na de Harpoen ofte Pijl / daer mede hy de Witsch schiet: en met dese drie Sloepen roepen sy soo ras als moghelijcken is / nae den Walvisch toe / doch niet sulcke voorsichtigheyt / datse niet te na by de staert komen / want met dien slaet hy vreeselijcken om: ook moeten sy wannerse dichte by komen / stillerjes roepen / op dat hy het geraes niet hoort / en dan nae de gront duyck: die nu op het eerste daer by komt / en hem de Harponier vermoet te

raken / soo smijt hy hem met een Harpoen of Pijl met alle macht in 't lijf / deselve Pijl is ontrent 3 voert langh / op beyde seyden met weer-haecten / op dat die niet weer wjt glijt / achter aen steect die in een houten steel / vast gemaect aen een Lijn ontrent 200 badem lang / in een Wat ordentlijck gelept / 't welck oock in de Sloep staet; want soo dra dit Monster geraect is / schiet het met een ongewoone snelheyt nae de gront toe / dat de Lijn loopende langs de rand van de Sloep daer van roockt / en oock wel vyer soude veroorsaken / so men niet geduerigh water daer op goot / by het Wat staet oock een man die geduerig de Lijn voort helpt / om niet onklaer te raken / want in sulck gebal moet men deselve ras af kappen / anders soude de

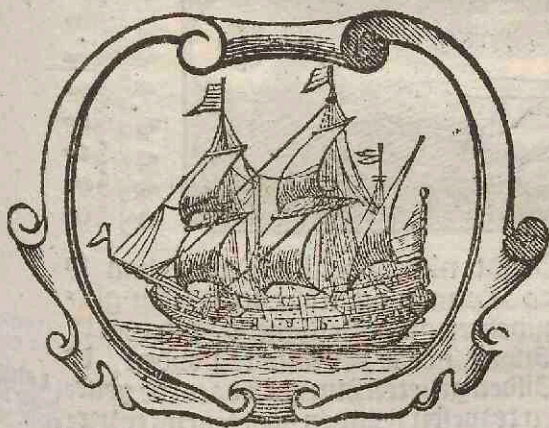
Sloep met de menschen 't onderste boven keeren / en soo de eene Lijn niet lang genoegh is / so komen die met de ander Sloep gauw daer by / en knooopen hare Lijn daer dan oock aen ; doch dit soude al niet met allen helpen soo 't niet de natuer van desen Visch soo gelegen waer / dat hy lang onder water konde blijven ; maer wanneer hy sommighe vamen is om laegh gesoncken / soo moet hy weer na boven om aem te schepen / dan geeft hy door de lucht-pijpen sulken vreeselijck geluyt van hem / dat men het wel een halbe mijl veer kan hooren / maer doch d'eeue giert harder dan d'ander / so drae hy weer boven water is / soo varen sy met de Sloep daer nae toe / en de Lijn wijst hem den wegh daer nae toe / die het eerste daer weer by komt / schiet hem noch een Pijl in 't lijf / daer op schiet hy weer onder water : maer wanneer hy dan weer boven komt / soo schieten sy hem niet meer met een Harpoen / maer sy hebben piecken of lancen / dese sijn tweederley / werp-lancen en stoot-lancen : de werp-lancen sijn vast aen een Lijn / gelijk de Pijlen / worden oock so gebuyck / alleen datse geen weerhaeckken hebben / daerom die oock niet blijven steken / maer konnen weer upt getrocken worden / en worden gebuyck om de Visch door veel wonden en arbeyt moede te maken / tot dat men met de stoot-lancien kan daer by komen ; want soo langh hy noch sterck is / derf men soo dicht niet by hem komen / also hy met sijn staert seer binnigh slaet / en al wat hy in sulcke furie raecht / moet t'eeuemael in stukken gaen / gelijk somtijds gebeurt / dat soo hy een Sloep raecht / dat die aen Spaenders vlieghe / en dat de menschen in de lucht vliegen ; wanneer hy dan moede en mat is / soo gebuycken sy de stoot-lancen / zijnde lange spitse priemen / gelijk een Pieck / die stootense hem soo diep in 't lijf als het gaen kan / en dat boven by de Binnen / want daer voelt hy het op het meeste ;

ende dit doen sy so langh tot dat de long en lever gequest is / en tot dat het bloedt de lucht-pijpen upt komt loopen gelijk een stroom / ende soo hoogh sprinct als een mast : en dan laten sy hem ghe worden / ende als dan begint dese Visch eerst te tieren en te woeden / soo dat de Zee begint te schymmen als Zeeputter / slaet met de Binnen tegens sijn lichaem soo sterck / dat men het geluyt by na een halbe mijl veer kan hooren : ende wanneer hy met den staert in 't water slaet / soo is het anders niet als of een Canon los geschooten wert / welck woeden en stryden met de menschen ende Varen een wonderlijck spectakel is / so dat de gene die jaerlijcks daer nae varen / bekennen dat sy aen dit gewelt te sien / uoyt hun lust genoegh hebben konnen boeten. Als nu de Walvisch aldus genoeg gearbeyt heeft / en in dit woeden de Sloepen somtijds een mijl of twee mee gesleept heeft / soo wort hy epudelijck swack / en gaet op een yde leggen / tot dat hy t'eenemael doot op den rugh komt te drijven / als dan wort hy al lenghs kens na 't Schip (ofte aen land / soo de Craen daer gehoockt mach worden / van die hem gevanghen hebben) getrocken / en wort aen een sterck touw vast gemaect / tot dat hy hoog genoegh drijft / ende dat men hem bequaem kan ontstucken kappen ; want den eersten dagh is hy by na heel onder water / den tweeden dagh komt hy ontrent een mans hooghte boven drijven / en den derden dagh soo hoogh / dat men regelrecht van 't Schip daer op kan loopen ; Een Persoon is daer toe gestelt / die men Speck-snyder noemt / die heeft bysondere klederen / daer toe dienstigh / aen getrocken / hebbende een groot mes in de hant / die gaet eerst op den Visch / en opent den buyck / die dan met een obergrooten barst op barst / en van sich spat / daer van de man heel buyl komt upt te sien / ende dit geeft een buylen stanck van hem ; dit niet tegenstaende moet

moet hy ebenwel voort varen / en van
zijn Speck / stucken van 2 a 300 pont
swaer af snijden / die worden dan in 't
Schip ofte aen Land getrocken / en al-
daer dan voort in klepne stucken ghe-
kapt. Het hark-bort is de Visch zijn
staert / die heel hart en sterck genoeg is /
ende veel bequamer voor de Hark-mes-
sen / dan of het van hout was. Als het
Speck nu aldus klep gekapt is / soo
wozt het van de gene die op Spitsbergen
mogen varen / aen Landt gekoocht / het
Het dat daer van komt wozt Craen ge-
noemt / en wozt dan in Connen gedaen /
en dan alsoo nae huys gebracht ; maer
de gene die niet na Spitsbergen moghen
varen / en in de openbare Zee visschen /
packen het gekapte Speck in Connen /
en kookken als dan den Craen daer uyt /

wanneer sy na gedane Reys wederom
sijn t' huys gekomen / welke Craen
(gelijck hier vooren verhaelt is) ster-
ker en onaengenamer van reuck is / dan
die vers gekoocht is. Van een Visch na
dat die groot is / bekomt men somtijds
wel 60. 70. ja oock wel 100 Quartelen
ofte Connen Craen / waer van somtijts
(nae dat veel of weynigh gevanghen is)
een Con verkocht wozt voor 10. 12. a
18 Rijerdaelders. Van elcken Wal-
visch die gevangen wozt / heeft gemeen-
lijck een Harponier / die'er 3. op yder
Schip zijn / 40 Rijerdaelders / en soo de
Banght goet is / soo kommen wel 10. of
meer Walvischen door een Schip ver-
obert worden. Ende dit is het gene dat
wy voor dit mael van den Walvisch-
vanght hebben willen bekent maken.

Voyagie na Groenlandt, door Marten Forbiffer,
Gedaen in 't Jaer 1577.

Marten Forbiffer, is uyt En-
gelandt geseyt in 't Jaer
1577. om Groenlant te soe-
ken / kreegh het oock in 't ge-
sicht / maer kon weghens het
Is en inballen des Winters / niet aen
Landt komen / maer moest voor dese
reys wederom na huys keeren ; vertel-
lende / aen de doen ter tijdt Regeerende

Coninginne Elisabeth / sijn wederbaren /
dewelcke hem wederom / op het daer
aen volgende Door-jaer / met drie Sche-
pen daer nae toe sond ; ende hy quam
epndelicken in Groenlandt aen Landt ;
Soo dra de Inwoonders de Engelse ge-
waer wierden en saghen / liepen sy uyt
hun Hutten / sich verstekende / sommige
liepen t'eenemalen om hoogh boven op
de toppen van de steen-klippen / en
sprongen soo van boven in de Zee.

De Engelse / na dien sy langh en te
bergeefs de Wilden sochten te vreden te
stellen / ende niet souden vliuchten / gin-
gen ten laetsten in hun Hutten / (zijnde
eygenlijck Tenten) gemaeckt van Hup-
den van Hobben ofte Zee-kalveren / en
oock van Walvisch-huyden / sijnde over
vier groote masten gelept / wesende met
zenuwen van Beesten konstigh aen
malkanderen genaep : hun wooningen
konde men tegen 't Zuiden en Westen
openen / maer tegen 't Oosten en Noor-
den

Woninghen en
Hutten
dier Wild.

den (zijnde de selste winden) waren sy dicht en vast toe gemaect. In alle dese Tenten vonden wy maer een Man met sijn Vrouw/en twee kinderen/die besich waren om wat te eeten / het eene kindt namen wy met ons/waer ober sy jammerlijcken weenden.

Van daer voeren wy langhs den wal henen/ en saghen iyt de Zee een hoofft iyt steken/hebbende vooz iyt den mont steken een spitse hoorn / langh ontrent anderhalf elle/ en liepen doen wederom elders aen Landt/sagen het Landt met steen-rotsen seer ober hoop leggen/vonden oock Sant/wesende het glimmende

Goudt niet ongelijck / waer van sy 300 Tonnen vol maecten. Wy ghebruyckten alle neerstigheyt / om met de Wilden goede kennisse te houden / de Wilden gelieten hun oock daer toe gengen te wesen / gaben dooz tekens te berstaen / wanneer sy de Kibier wat opwaerts voeren/dat sy souden vinden dat sy sochten. Marten Forbiffer gingh daer op met sommige gewapende Soldaten in de Sloep / liet hem de drie Schepen volgen/roepende alsoo de Kibier op / en saghen hier en daer veel Wilden op de Bergen / waer ober Forbiffer hun niet al te veel toe betrouwde; maer de Wilden/

Wistigh
hepde daer
Wilden.

dent / ende besonderlijcken drie wjt him /
 een wepmingh beter gekleet / en wat aen-
 sienlijcker dan de andere / gaven met
 tekens te kennen dat hy soude landen:
 hy wilde sulchs doen / om dat hy maer
 dese 3. alleen by malkanderen sag; maer
 de Wilden wachten niet langh / maer
 quamen met meenighste aen loopen /
 waer over hy wederom af stack / maer
 de Wilden deden ebenwel anders niet
 dan de Engelse aen te locken / smeten
 hun veel rauw Vleesch toe / als of sy
 honden waren / maer doen sy eyndelic-
 ken sagen dat de Engelse niet wilden
 aen komen / bedachten sy een ander list;
 Sy droegen eenen die geliet hem of hy
 lam waer / en sijne ledematen niet mag-
 tigh was om te gebruycken / lieten hem

soo leggen / en gingen also weder wegh /
 en lieten haer oock niet meer sien / als of
 sy t' eenemael weg en van kant waren:
 dachten misschien sulen dese Dzeemde-
 lingen komen / ende nemen desen kreu-
 pel op en vangen hem ; maer de Engel-
 sen vertrouden hem niet / maer schooten
 met een Musquet op hem aen / waer op
 de Wilde / die sich als lam en kreuwel
 vertoont hadde / seer haestigh op sprong
 en wegh liep ; doen quamen de Wilden
 met een groote menichte aen vallen /
 wierpen met heviglyende steenen ende
 Pyslen op de Engelse / maer sy gaven
 daer niet veel nae / de Engelse groeten
 de Wilden soo vriendelijcken met hun
 geschut / dat sy als stof verstooben / en
 elck om een goet heen komen sagh.

Daer
 gaven
 schap /
 kleedinge
 en hun
 manier
 van Leve

Dese Wilden sijn seer woest en ont-
 trouw / soo dat men him met woorden
 noch met giften kan temmen. Sy sijn
 diel en wel gestelt / geelachtigh van vel:
 haer kleederen sijn van Robbe-velen
 genaect / en met de senuwven genaect :
 de Vrouwen en Mannen gaen by kans
 al eens gekleet : hebbende veel sacken
 in haer kleederen / daer in sy hun messen /
 naelden / gaven / spiegels en alderhande
 snorverpen in steken; diergelijcke dingen
 moeten sy van de Dzeemdelingen / ofte
 van de Zee / die sulchs by geval aen ge-

spoelt heeft / bekomen hebben ; sy schil-
 deren him oock in 't aengesicht blaww
 en geel / sommige laten him hant onge-
 vlochten over de schouderen neerhan-
 gen / haer heinden beyde van mannen en
 vrouwen sijn van Disch-dermen ghe-
 maect / en met senuwven genaect : haer
 kleederen sijn wjt / en met Gordels van
 Disch-honden om 't lijf gebonden : sijn
 seer vuyl / en stincken heel leelijck : heb-
 ben oock geene schaemte hun bloot te
 laten sien. De gene die onder haer lieden
 veel Bogen / Pyslen / Slingers / Schu-
 ten

ten en Riemen hebben / worden Rijck geacht. Haer Bogen sijn kort / en haere Pijlen sijn dun / hebben vooz aen een punt van Been ofte Hoozn / konnen heel wel daer mede omgaen / ende de Difschen daer mede in 't water racken / hun klepne Schuytjens sijn met Robbe-velen overtrocken / ende daer kan maer alleen een Mensch in sitten / hun groote Schepen sijn van hout gemaekt / ende sijn met houtte banden te samen geboeght / ende sijn met Walvis-huyden overtrocken / 20. Menschen konnen daer in sitten / de Zeppe sijn van sulck stof gemaect als daer haer heinden van ge-

maect sijn / en al-hoe-wel geen Aferwerck aen dese Schepen is / soo sijn sy evenwel so sterck ende vast / dat de Wilden haer daer mede op de volle Zee durven wagen.

In dit Landt wort geen Venijnigh Dier gevonden / behalven Spinne-koppen / ende veel Slacken sijn daer oock te vinden die seer steecken : Daer is oock geen Versch-water / dan het gene van de gesmolten Sneeuw komt : De Wilden hebben seer groote Honden en Harten die sy vooz hun stede spannen / ende in plaets van Daerden gebuycken : Die so snel loopen dat het te verwonderen is.

In Groenlandt sijn geen herten of nijtsche Dieren

Journael van den Admirael Gotske Lindenau Deens

Edelman, gedaen in den Iare 1605. om Groenlandt te ontdecken. Ten verfoecke van Christiaen de IIII. Coninck van Denemarcken, &c.

tijdt langh by malkanderen bleben / tot dat de Engels Man zijne cours Z. W. nam / om het Ijs te vermijden / maer den Admirael hielt zijn cours N. O. ende quam alleen in Groenlant aen / hy had zijnen Ancker nauwelijcks laten vallen / of de Wilden quamen met een groote menichten in haer klepne Schuyten rontom zijn Schip henen / wierden van hem met een dronck Wijn gewelkorat / doch de Wilden hadden geen smaect in den Wijn / maer rimpelden de Neusen / gelijk of sy iets anders ghedroncken hadden : maer sy sagen by geval Traen / die sy begeerden te drincken / wy gavense haer ende daer van droncken sy een goeden toogh / sy hadden by hun veel Dossellen / Beeren en Robbe huyden / oock groote ende klepne stukken Eenhorens / die sy tegens Naelden / Messen / Spiegelz ende diergelijke twygh veruylden / Gout ende Silber achten sy niets / maer dat van Stael waer / hielden sy seer in waerde / daer gaven sy alles vooz dat sy hadden / ende dat hun lief waer / iae hun Bogen / Pijlen / Scheepkens / Riemen ende soo sy niet meer en hadden /

Konings Christiaen de vierden om Groenlandt te ontdecken.

Christiaen de IIII. heeft de Groenlantse Waert oock seer beuyert / ende heeft tot dien eynde eenen wel geoeffenden Stuerman uyt Engelant laten komen / die hem op die plaetse wel verstonde / met den selven heeft hy drie Schepen uytgerust / onder den Admirael Gotske Lindenau een Deens Edelman / die te samen Anno 1605. in 't begin van de Sommer uyt de Sond zeyden / ende een

hadden/ soo fouden sy hun Heinden daer
wel voor gegeven hebben. Gotske Lindenau
bleef aldaer 3 dagen stil leggen / hoe
wel sy met so weynigh volck niet ver-
trouwde aen landt te gaen. Den vierden
dagh lichte sy wederom sijn Ancker /
maer hielt twee Wilden by hem in 't
Schip / die groot geweld gebruyckten
om los te komē/ also dat men haer moest
vast binden ; doen de andere saghen dat
hare hammeraets gevangen wegh ge-
voert wierden/maeckten sy een groutwe-
lijck misbaer met scheyuwen/ende wier-
pen veel Dijlen en steenen nae ons Bee-
nen / maer wierden seer haest door een
schoot uyt een Canon af geschickt ende
wegh gedreven/ en dese Admirael Gotske
is eyndelijck oock alleen in Vene-
marcken geluchigh gearrebeert.

De Engelse Stuurman lande met de
ander Deense Schepen op de ander syde
van Goenlant/ vant verscheide goede
Havens/ en een schoon Landt/ ende veel
groen Weplandt. De Wilden op die
plaets ruyden oock met hem/ gelijk de
ander Wilden met Gotske Lindenau ge-
daen hadden / maer waren veel bree-
achtiger / want so drae hadden sy van de
Deenen niets bekomen/ of sy liepen ter-
stont daer mede na haer Schuyten/ ge-
lyck of sy 't gestoolen hadden. De Dee-
nen waren begeerigh / om het Landt te
betreden wapende hem wel / en trade n
te lande / maer was steenachtigh ge-
lyck Doozwegen. Uyt den Hoock damp-
die op sommighe plaetsen uyt de Aerde
op rees/ oordeelden sy dat daer Sulpher-
mijnen moesten wesen / vande oock veel
Silver- Aerdt / daer van sy wat mede in
Deenemarcken brachten/ende daer van
100. pondt en 26. oncen Silver uptle-
verden / eer sy weder te Scheep gingen/
namen sy oock 4 Wilden mede/ onder de
welcke de eene sich soo onwilligh aenstel-
de / datse hem met een Musquet doot
sloegen / waer door sy de andere sulcken
breefe aen joegen dat sy gewilligh mede
ginghen / de anderen Wilden / vergae-

derden te samen om haere gevanghens
te verlossen / ende om hem aen den doot-
slagh te wreken / hadden oock alrede
de Deenen den pas af ghesneden / maer
worden seer haest door het schieten beyde
van het Landt ende Schepen verstroeyt
ende de Deenen quamen alsoo weder te
Scheep ende so voorts nae huys/ aldaer
sy den Coningh de drie Wilden die sy ge-
vangen hadden presenteerden / sy wa-
ren satsoendelijck ende geschickter / dan
die / Lindenau mede gebracht had/ oock
onder scheyden in zeden / Spraeck ende
kledinghe.

De Coningh door dese sachs aenge-
moedicht zijnde/ ruste het daer aenbol-
ghende Jaer 1606. den voornoemden
Gotske Lindenau wederom met 5. Sche-
pen uyt na Goenlant. Dese zeyden den
8. May uyt Deenemarcken / ende na-
men de drie Wilde mede / die de Engel-
sche Stuurman uyt Fretto Davids / me-
de gebraght had / om tot Tolcken te
gebruycken / 't welck dese Wilden seer
verheughde / maer de rene quam op het
Schip te sterben. Lindenau hielt de selfde
courts die de Engelfman gehouden had /
ende arriveerde den 3. Augusti met vier
Schepen in Goenlant / want het eene
is door onweer van him afgedoot. De
Wilden lieten haer by menighden op de
strandt sien/maer wilden niet handelen/
ende alsoo sy en de Deenen makhande-
ren niet veel goets toe betrouden / soo
lichten de Deenen hun Anckers/ en sog-
ten een andere Haven / maer vonden
daer de Wilden oock soo gestelt als de
voorgaende / wierden onvriendelijcken
van him aengesien / als of sy van sijn
waren om te vechten. De Deenen te-
gens soo een menigte Wilden geen kans
siende / om een toyn te waghen / zeyden
langhs den Wal henen / ende de Wilden
voeren in haer kleyne Schuyten achter
en aen de zijde van de Deenen hun sche-
pen/ de Deenen namen ses Wilden met
him schuytjens gevangen.

Doen mit de Deenen wederom in een
C 2 ander

Derme-
renghet
van een
Deen'
van de
Wilden
ongena-
de 127
Red. 201.

ander Haben aen quamen / hadt de Ca-
merlingh van Lindenau, (zijnde een goet
Soldaet ende waegh-hals) sijnen Heer
om met verlos aen Landt te gaen / en te
sien of hy met de Wilden soude kunnen
handelen / het wiert hem eyndelijck toe-
gestaem / maer hy had so drae het Lant
niet betreden of hy wiert van de Wilden
gevangen / vermoort ende in stukken ge-
houwen / waer op sy als stof verstooven
en weg liepen. Haer Messen ende Hou-
wers sijn gemaect van Eenhoornen /
ende op cement seer scherp gesleepen /
suijden soo scherp als of se van stael ge-
maect waren. Ende alsoo Lindenau
sagh / dat aldaer hoor hem niet hoor viel
om wat goets te verrichten / besloot hy
wederom nae Deenemarchen te zeplen /
ende een van de gevanghenen Wilden
spiongh buyten hoor in de Zee en ver-
dronck. In 't wederkeeren vant hy het
Schip dat in 't uytbaren door onweer af-
gedooft was weder / maer bleven niet
langh by malkanderen / also sy door een
nieuw onweer wederom van malkan-
der raekten / tot dat sy alle op eenen dag
zijnde den 5. October met groot perij-
ckel te Coppen-hagen arriveerden.

De Coningh ruste ten derden-mael
hoor het laetste wederom twee groote
Scheppen uyt / onder eenen Holstepner;
genaemt Garsten Rijckaertsz. Zeylden
den 13. May Anno 1607. uyt de Sond-
en quamen den 8. Juny in 't gesichte
van Groenlant / maer konden door de
groote menighe van Is / ('t welck als
hooghe berggen op malkanderen lagh)
nerrghens aen landt komen / ende alsoo
moest dese goede Holstepner onberrech-
ter saccke wederom keeren / te meer de
wijle beyde de Scheppen van malkander
geraect waren / ende hy alleen door 't
Is moeste swerven / diens ontschuldig-
gingh en getoonde onmogelijckheyt / de
Coningh in genade aen nam.

Wat nu de vier eerste en vijf laetste
Wilden aengaet / die in de twee hoor-
gaende Voyagien gevangen sijn daer toe

besieldde de Coningh eygene personen /
die op haer souden setten / maer sy mogh-
ten gaen waer sy begeerden / haer spys
waer Melck / Kraeg / Boter / Ruind-
bleesch en Rauwe Visc / gelijck sy in
hun landt gewoon sijn / sy konden tot
Broot en gekoochte kost niet gewen-
nen / noch veel weyniger tot Wijn / maer
sy droncken niet liever dan Walvisch-
Traen / seer dickwils keerden sy sich te-
gen 't Hoorden en sughten nae hun Va-
drilant / het gebeurde op een tijt dat hun-
ne wachten niet neer stigh op haer paste /
dat sommige van hun een Boot namen /
begaven hun daer mede op de Zee / maer
sy wierden door onweer 10. ofte 12. mij-
len van Schoonen aen landt gedreven /
wierden van de Boeren wederom ge-
vangen / ende nae Coppenhagen ge-
bracht / hurre machten wiert belast be-
ter op te passen : maer sy wierden sieck
en treurden haer doot.

Dijf warender lang in 't leven / 't is op
sekeren tijt gebeurt dat een Ambassa-
deur van Sangien by den Coningh van
Deenemarchen uyt Spangien aen-
quam / hoor den welcken de Coningh
dese vijf Wilden met haer klepne Schuy-
tjens op de Zee liet spelen. Het factoen
van hun Schuyten kan men nerrghens
beter by vergelijcken dan by een Webers
Schiet-spoel / sijn ontrent 10. à 12. voe-
ten lanck / sijn van Walvis-been ofte
plancken ontrent een vingher dick aen
malkanderen gemaect / ende sijn ont-
om met Klobbe-bellen overtrocken / ende
niet dunne sennen aen malkanderen ge-
naept. In 't midden sijne open / so wijt
dat een man daer in kan sitten / sijn hoor
en achter spits / ende heel sterck in mal-
kanderen gevoegt / kinnen van geen ba-
ren ontstucken geslagen worden. In soo
een schuytje gaet maer een man sitten /
met de voeten tegens de eenē punt / ende
dat noch open is / bedeckt hy met sijn
Kolder / (zijnde gemaect van Klobbe-
bellen) rijght het ober al dicht toe / dat
daer geen water in kan / en al is 't dat se
door

By 't heyt
gaet sijn
der
Gant en
loben.

door onweet omflaen/ ('t welck veel tijt gebeurt) komen sy doch altijt weder boven / ende sijn veel beter tegheng 't onweer bewaert dan in een groot Schip / sy gebuycken maer eenen Riem / daer mede houden sy him altijdt in Balance gelijck de Koorde dansers met hun stocken doen / en varen also met een ongelooflijke snelheyt voort. De Coningh liet een Sloep wtrusten met 16. kloেকে Roepers / die raudwijcksz een Wilde Groenlander konden volgen.

Doen de voorsz. Ambassadeur hun spel een tijt lauck met vermaeck gesien / en by gewoont hadde / vereerde hy eenen pegelijcken een stuck geltz / daer voorsz sy haer op de Deense manier lieten kleederen maecten / hoghten hun Leerzen en Spooeren aen hun boeten / en Pliymen op de Hoeden / en presenteerden haeren dienst te paerdt aen den Coningh / maer dese couragie bleef niet langh by him / maer verbielen alle weder in haer voorsz gaende melancoly / ende practiseerden maer / hoe sy wederom in haer vaderlant mochten arriveeren. Twee van him / die

alrede door de Zee aen landt gesmeten sijn geworden / ende die men op het alderminste toe vertrouwde / dat die wederom op nieuwsz souden in sodanigh peijckel willen wesen / namen hun kans waer / sagen twee van him schijntensz te bekomen / begaven sich in de Zee / men jaeghde haer nae / en kregghen den eenen weer de andere gingh door / maer is niet te gelooven dat hy in Groenlant gekomen is / men heeft bemerckt dat soo wanneer hy een Vrouw sagh die een kleyn kindt aende handt had / dat hy seer swaer begon te sugten / en ook wel weende / daer uyt te vermoeden is dat hy in sijn landt een Vrouw en kinderen moet gehadt hebben. De vesterende Wilden wierden soo veel te beter bewaert / waer ober him suchten diesz te meer vermeerdert / tot dat sy op twee na van dzoefheyt storven. De ober geblevene twee leefden na haer cammeraefts / noch 10 à 12. jaer / men gaf him met goetheyt te verstaen / dat sy alle dzoefheyt souden laten varen / men soudese also wel tracteeren als offe t' hupsz waren / 't welck sy schenen te ge-

looben. Men kansz tot de Christelijcke religie niet hzengen / de wijse sy de Deense tael niet konden begrippen. Men heeft

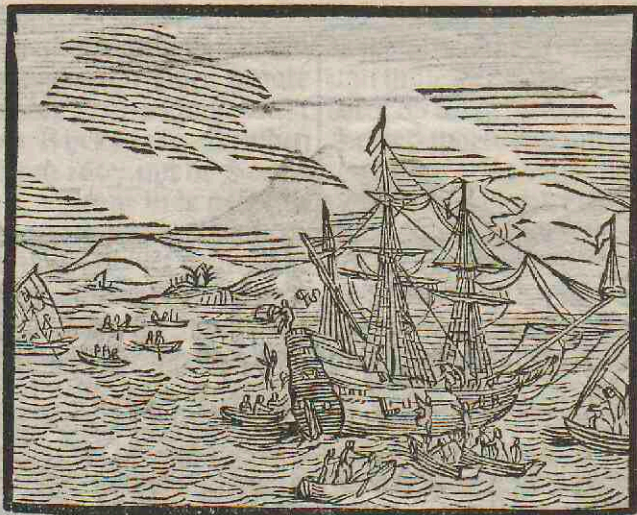
bemerckt wanneer sy de Son sagghen op gaen / haer oogen ten Hemel keerden en de opgaende Son aenbaden / de rene van

him is te koldingen gestorven om dat sy in de winter Peerlen vischte / alwaer in sommighe schulpen tamelijcke groote Peerlen sijn gebonden. Dese Groenlander hadde te verstaen gegeve dat men in sijn Landt oock Peerlen vischte / en dat hy daer oock wel verstant van had: waer op hem de Nintman van Koldingen mede nam / ende gebuyckte hem om Peerlen-mosselen te visschen. Dese Wilde was daer so wel in ervaren / dat hy niet eens upt het water quam / of hy bracht Peerle-mosselen: Waer op de Nintman sa-gierigh wiert / verhoopte alsoo een groote Ryckdom daer upt te halen / waer toe hem de giericheyt soo veer aendreef / dat hy desen goeden Wilde / als een Water-hondt in den winter dooz 't ys in 't water liet dypcken om Peerlen te soecken / waer dooz hy in een siechte verbiel en stierf. Sijn cammeraet sagh in 't booz-jaer een van hun Schuytjens te bekomen / om dat hy sich nu alleen vout / ende passeerde in 't boozjaer dooz de Sond eermen 't gewaer wiert / hem wiert nae gesaeght / maer alsoo hy een goet stuck booz upt was / quaem men

over de 30. mijlen in de Zee eerst by hem: Men dede hem dooz tekenen te verstaen dat hy in Groenlandt niet soude konnen komen / en dat hy dooz de Zee baren soude vernielt worden / maer hy wees wederom aen / hy soude booz by Noorwegen gevaren hebben / tot op sekerere hooghte / ende als dan ober dwars dooz (hem te reguleeren nae de sterren) gevaren hebben. Hy wiert weder nae Coppem-haghen gebracht / alwaer hy kort daer na van droef heyt gestorven is.

Dit is nu het eynde van de Wilden geweest / sy sijn van postuer gelijk de Lappen korte dicke viershotige lieden / bruyn gee: van vel / hebben platte Neusen en dicke Lippen / hun Schuytjens / Kleederen en ander tyngh sijn tot Coppem-haghen / (alwaer dese Reliquien be-waert worden) noch te sien: Als oock mede een Groenlandtsche Almanach / 't welck sijn 28. a 30. kleene Spillen / sijnde aen eenen lederen Riem vast gemaakt / de welke eertijds de oude Groenlanders hebben overgebracht soo men seyt.

Nae dees tijdt heeft de Coningh van

Denemarchen geen Scheyen meer na Groenlandt upt gerust: maer sommige Cooplleden tot Coppem-haghen onderstonden sulchs te doen / en rechteden eene

Compagnie op / die de Groenlantse Compagnie genaemt wiert / in de welke veel boozname personen part hadden: De selve Compagnie sondt in 't jaer 1636. twee

Groote
vo-
er
finer
van
de
Groen-
landtsche
warenten.

twee Scheyen uyt/die by de Fretto Da-
bids aen quamen / ende hadden nau-
lijcks hun Anckers laten vallen/of daer
quamen verscheyde Wilden / met hun
kleyne schuytjes aen het grootste Schip.
Als sy nu op dit Schip waren/ende hun-
ne koopmanschappen/ als Doffe-velle/
Robbe-huyden / en oock een goet getal
van de genaemde Genhoorens hadden
uytghelent / ende de Deenen hare
Messen/ Spiegelz/ Maelden/ &c. Soo
wiert by gebal een Musquet op het
Schip los geschoten/ daer op de Wilden
de eene hier en de ander daer van boven
het Schip in de Zee sprongen/ en staken
hare hoofden eer niet uyt het water/
voor dat sy ontrent 200. treden van 't
schip onder water gekroopen hadden:
Maer de Deenen wenckten haer met
alderhande tekenen van vrolijk gelaet /
soo langh tot dat sy eyndelijck wederom
quamen om te handelen.

Haer manier in't Coopmanschappen
is alsoo/te weten: Sy verkiezen uyt de
waren al wat haer wel aenstaet / leggen
het selve by malkanderen op een hoop /
ende op eenen anderen hoop legghen sy
by malkanderen wat sy daer voor bege-
ren te geven / en aen beyde hoopen wort
soo menige repfen by gelept en af geno-
men / tot dat sy met malkanderen eens
sijn. Op het strand lagh een doode Dirsch/
van de gene die een Hoorn ofte veel meer
een Tand in den muyl hebben / welck
Hoorn de Wilden oock aen de Deenen
(maer sijnde gebroken) verruyden. De-
se Dirsch heeft een ongemeene kracht in de
Zee / sulcken Hoorn is den Walvisch tot
een wapen / gelijk het gene den Rhino-
ceros (staende op sijn snuyt) is / en oock
het gene de Olyphandt sijn Tand en hem
tot wapenen sijn / want wanneer een
Walvisch met eenen anderen komt te
stryden / so stooten sy hem met de Hoorn
in het lijf soo veer het magh in dzinghen.
Men schrijft dat sy somtijds soo hart
teghens de Scheyen aen stooten / dat se
daer door een leck bekomen.

Der Deenen ooghmerck waer niet /
dat sy met de Wilden veel soodanighe
koopmanschappen begeerden te ruyle:
maer sy hadden wat anders in den sin.
De Stuer-man op het groote schip had
op een sekere Wivier bemerckt / dat het
sant daer ontrent/ het Goudt van ko-
leur niet seer ongelijck waer: Maer soo
drae hy daer aen quam / liet hy sijn schip
vol sandt laden / en zeplden met groote
blijdschap wederom t' Huis-waerts/
seggende tot de Maets dat sy nu alle te
samen rijck genogh waren. De Rijck
groote Hof-meester / die oock part en
deel aen dit schip hadde / was ober dese
hastighe weder komste verwondert / de
Stuer-man vertelde hem hoe dat hy
Goudt-berghen in sijn schip hadde: De
Hof-meester liet het sandt door sommige
Goudt-smits tot Coppenhaghen pro-
beren / maer sy konden niet een eenigh
greynje Goudt daer uyt trecken / was
daer ober seer toornigh op den Stuer-
man dat hy so grove faut begaen had /
en belaste hem van stonden aen door de
Sond in de openbare Zee te baren / en
aldaer sijn valsch Goudt/en sijn goeden
hoop het eene met het ander/in den af-
gront van de Zee te storten / en niet eent
woort meer daer van te sprecken. De
goede Stuer man moest sulcks doen/en
alsoo hy van gevoelen was / dat hy sijn
schat in de Zee had laten versnicken/soo
heeft hy hem ober sijn vergeessen in ge-
beelden hoop al te seer bedroeft / ende is
kort hier nae door hertseer gestorven.
Maer het heeft daer na den groote Hof-
meester seer gemoept / dat hy in deser
saeck soo haestigh is getweest / want men
sedert in den Bergh- mijnen in Noor-
wegen / diergelijcke Goudt-sandt oock
heeft gevonden/ waer uyt sommighe er-
barene Meesters goet Gout hebben ge-
trocken en dat redelijcken veel. Het is te
geloben dat dese Goudt-smits (die het
Groenlandtse sandt hebben geprobeert)
niet veel verstant hebben gehat / want
zy uyt het Guinees Goudt-sandt / door
huy

Deense
Stuer-
man wort
schandig
gedroyet.

Manier
van den
koop-
mans-
schap
by den
Wilden.

him ontferstandt oock geen Goudt daer uytgetrockten hebben.

: Dit is de laetste Scheyps-baert die uyt Denemarcken nae Groenlandt gedaen is/ en doen ter tijt is oock mede gebracht een groot stuck Eenhoorn/dat nu noch tot Koppin-hagen is / en woxt op 6000. Rijxdaelers ge-estimeert. De Deenen hadden oock twee Wilden gebangen/ en aen den Mast gebonden/ die sy in den ruymen Zee weder los maachten / maer een daer sy by waren / spjongen sy met eenen vollen sprough in de Zee / om weder nae haer lant te swimmen / maer sijn sonder twijfel verdroncken / also sy al te veer in Zee waren.

Het is te gelooven dat het *W*s/ de oude Daert van *W*s-lant op Groenlant heeft toe geslooten / het welck door de gedurende *N. W.* winden soo dick en berghachtigh op malkanderen gedreven is / waer door de Warende-lieden doen sy de passagie sochten / eyndelijcken aen de Capo Factuel/ en Fretto Davids sijn gekomen/ en hebben also nieuwt Groenlant gevonden. Dat de oude passagien op Groenlant beslooten sijn / geeft de *W*s-landtse Cronijck te kennen / wanneer sy schrijft dat onder weghen Alepne Eylanden en Klippen sijn / genaemt Hundebjorn Scheer, teghen de welke aparent het *W*s sich soo vast ter neer geset heeft / en soo vast op malkanderen gedronghen dat het de Son niet heeft konnen smelten / en dat also de Daert nae Groenlant daer door is verlooren / soo dat men nu t' sedert niet heeft konnen vernemen / hoe het met de Noormannen gegaen is/ die haer aldaer ter neder geset hebben / aparent sal de groote Pest die Anno 1348. Noorweghen seer van Volck ontbloot heeft hun lieden oock niet gespaert hebben : Gotske Lindenau die in sijn eer-

ste Reys / soo hier vooren verhaelt is het oude Groenlandt aen getroffen / en sijn lichtelijck de twee Wilden die sy mede gebracht hadden/ nakomelingen geweest van de oude Noormannen : Doch hoe-wel sy van den anderen mede gebracht Wilden waren onderscheyden / soo hadden sy oock niet de Deensehe of Noordtse tacl niets gemeen / en dat soo vreemt dat men niet met allen daer van konde vernemen : Ende de Deense Chronijck verhaelt / dat de drie Wilden die de Engelsman van sijn Reys mede gebracht heeft / soo ras spraken dat men niet een woort van hun konde batten/ anders niet dan dese twee woorden Oxalindecha, diens beteekeninge men ebenwel oock niet konde bedencken. Het is seker dat het Landt het welck wy oudt-Groenlant noemen maer een kleyn gedeelte van't Noorde is geweest/ namentlijcken het gene dat *W*s-lant op het naeste is geweest/ en de Noormannen hebben haer also weynigh / als daer nae de gene die nieuwt Groenlant ontdeekt hebben / haer niet diep in het Landt derben waghen. De Deenen hebben in haer laetste Reys (gedaen Anno 1636.) door tekens van de Inwoonders ondersoght of daer oock lieden achter den Bergh woonden / die wel 10. à 12. mijlen veer waren/ daer op de Wilden wederom niet tekens toonden / dat aldaer meer menschen woonden / dan sy hapren op hun hoofden hadden: Item/ datse groot van Persoon waren/ hebbende groote Bogen en Pijlen/ die al vermoorde wat hun ontmoet / waer uyt niet onbillick is te vermoeden is/ dat niet dese lieden / noch veel weyniger hun Landt/ ofte ten minsten het oude Groenlandt/ by haer meer bekent is.

een
stuck
Een-
hoorn is
op 6000.
Rijxdael-
ders ge-
sehar.

Beschryvingh van Groenlandt /

Als meede een kort Verhael van de Manieren, en de hoe-
danigheden, der Inwoonderen aldaer.

Het Landt 'welck aen't uyt-
terste deel van't Noorden/
sich van't Zuiden tegen't
Oosten uytstreckt / van de
Capo Farewel door de Nis-
zee tot aen Spits-berghen ende Nova
Zembla, wordt Groenlandt ghenoeemt.
Sommighe sustineren dat het sich t'ee-
nemael aen Cartarien uytstreckt/maer
is onsecker / tegen't Oosten heeft het
de Nis-zee: tegen't Zuiden de open-
bare Zee: tegen't Westen de Nauwte
Hudsons / daer door het van America
af gescheyden wordt: tegen't Noorden
is het noch niet kenbaer. Sommighe
sijn van opinie dat Groenlandt aen
America vast leyt / alsoo men in de laet-
ste Scheeps-baerten vernomen heeft /
dat de gemeene Fretum Davids, maer
een Inwoijk is: maer een Deensehe
Relatie van Capitain Monnick (de
welcke daer eenen Doorgaanch ghesocht
heeft) geeft grooten schijn / dat het van
America af gescheyden is.

De Deense Chronijck beschrijft / dat
de Noormannen Groenlandt eerst ghe-
bonden ende bewoont hebben / op nae-
volgende maniere.

Een Noormann van een eerlijck ghe-
slacht / met naemen Torwalt, ende sijn
soon Erick, toe ghenaemt Roothaer,
moesten in Nlandt bluchten / weghens
een misdact door hun in Noorzweghen
gedaen. Torwalt is niet lang daer nae
gestorven / ende sijn soon Erick zijnde een
onrustigh ghesel / besloot hy sich selven
ren Landt te soecken / genaemt Gunde-
bium, legghende West van Nlandt.
Erick heeft oock het selve Landt gebou-
den / ende quam aldaer aen een Haven
aen welke hy twee voozburgtien maecte
te / daer van de eene vooz aen niet veer

aen een Eplandt van't vaste Landt
lept / ende de eene in het vaste Landt.
Het Voozburgh in het Eplandt is ghe-
naemt / Wiisercken, dat aen't vaste
Landt / Warf: tusschen beyden is een
goede Aere genaemt Sandstaf, in de wel-
cke de schepen vooz ontweer selter leggen.
Erick quam eerst aen't Eplandt aen /
ende noemde het Brickfond, ende bleef
aldaer den heelen winter.

In't Vooz-jaer voer hy ober aen't ^{Daer}
vaste Landt / noemde het Groenlandt / ^{van}
dewijle hy aldaer Gas vondt: De Ha- ^{Groen-}
ben daer hy aen quam noemde hy / ^{landt den}
Erichsforden, ende niet veer van daer ^{Paent}
houwde hy een Plaets / dien hy noemde ^{heeft.}
Osterburg. In den Verfst tegen't westen
eenen ander / ghenaemt Westerburgh.

Da dien sich Erik in't derde Jaer al-
daer had verhouden / nam vooz weder na
Nlant te keren / op dat hy de Nlanders
daer toe bewegen mochte met hem nae
Groenlandt te trecken / gaf tot dien
eynde veel wondere dinghen vooz van
sijn gebonden Nierw Landt / dat het
kostelijcke Weyden ende schoone Bee-
sten hadde / oock goede Dusch ende Vo-
gel-bangsten: Bracht het soo veer /
dat hy met veel Scheyden ende Lieden /
weder na Groenlandt voer.

Erick had een soon / genaemt Leif die
eerst met hem in Groenlant quam / en die
weder nae Nlandt voer; Die voer van
daer nae Noorzwegen: Doen Siegeerde /
(soo de Nlandtsche Chronijck verhaelt /)
Koningh Olaus Trugger, aen dien bracht
Leif de tijding van dit gebonden Groen-
landt. Dese Koningh had onlanghs
het Chyisten Geloof aen ghenomen /
ende liet Leif daer in oock onderwissen
ende Doopen / ende sond hem den vol-
genden Somer weder tot sijnen Vader
met

Groen-
lands ge-
legent-
heyt.

Eerste
Winter
van
Groen-
landt.

Groen-
landt
komt tot
het Chri-
sten Ge-
loof.

met een Priester / die het Volck aldaer
in het Christelijcke Ghelooft onderwijf-
de. Doen Leif wederom in Groen-
landt was gekomen / noemden hem de
Inwoonders Hepne, dat is / de Ghe-
lucksalighe / alsoo hy in de selve Keys-
groot perijckel ontkomen waer; maer
sijnen Vader was hy niet seer welkom/
om dat hy vreemde lieden met hem
brachte. Dese vreemde lieden waren
meest arme Boots-lieden / die hy op
een / dooz ontweeder / ontstrucken ghesla-
gen Schip had gevonden / en dooz mede-
dogen verghde. Maer Erick vreesde dat
dese lieden het Landt souden bespieden /
het welck hy aen een peghelijcken niet
geerne hadde bekent ghemaect; maer
sijn Soon beweeghde hem daer toe / dat

hy niet alleen met dit volck te vreedden
waer / maer dat hy hem oock met al sijn
Volck liet Doopen.

De Deense Chronijck seyt / dat de Na-
komelinghen van Erick, in Groenlandt
seer vermeerderde / en vorder in't Lant
trocken / alwaer sy een vruchtebaer
Landt / ende versch water vonden;
Ende Groenlandt deelden sy af in Oost
ende West-landt / na de Deelen die Er'ck
met sijn twee huysen ghemaect hadt:
op het deel in't Oosten Bontwden sy een
Stadt / welcke sy noemden Garde, al-
daer (seyt de Chronijck) trocken de
Noormannen met koopmanschappen/
om met de Inwoonders te handelen.
Daer nakomelingen gingen noch ver-
der / ende Bontwden eene Stadt / die sy

af-
ret-
linghe
van Oost
en West
Groen-
landt.

Alb noemden; ende dewijle by dese Nieuwe Christenen de yver soo groot waer / soo wierden terstont Smits en Timmerlieden in 't werck gestelt / om alle Materialen reet te maechen die tot een Kerck van noode waren / die geslicht soude werden / niet verre van de Zee ter evenen S. Thomas.

De Chronijck schrijft dat Groenlant vruchtbaer is van Kooym en Spcke-hoornen met eyckelen / ende op een ander plaetse wordt verhaelt / dat wegens de groote koude aldaer niet konde wassen / Ja dat de Inwoonders niet eens weten te segghen wat Broodt is; daer mede

over een stemt de Deensche Chronijck / alsoo dat Erick Roothaer, als hy eerst daer aen quam / sich niet Visc h moest voeden / dewijle dit Landt geen vruchten voort bracht / hoe wel de selve Chronijck oock schrijft / dat sijn Nakomelingen doen sy verder Landwaerts in quamen / vonden eenen vruchtbaeren plaets ende vers h water / het welck Erick Roothaer niet bekennt is geworden; alsoo dat de Islandse Chronijck sich hier in selver teghen spreekt. Mengaende oock dat wegens de koude aldaer niets soude wassen / soo is te weten / dat het gedeelte dat de Noornamen hebben in gehad / eben

even in de selve Elevatil des poli is / daer in Uplandt in Sweden lept / in welck Landt eventwel schoon ende veel kroon waest ; oock soo seyt de voorz. Chronijck selver / op een ander plaets / dat het in Groenlandt soo ober koudt niet is / dan in Noorwegen / alwaar eventwel veel kroon waest : ende hoewel het vzeemt is / Jae by nae ongelooflijck schijnt / so woort eventwel van geloof waerdige personen bekent / datter in Noorwegen sommighe plaetsen zijn / alwaar twee reysen in't Jaer geoogt woort / in volgende maniere / te weten / van sulcken aert zijn de Dalen tusschen de Bergen / op de welke de Sonne in de drie Maenden / Junij / Julij / ende Augusti / soo heet schijnt / ende dat de hette in de Dalen so weder-

slaet / datmen in ses weeken kan Bloegen / Sapen / ende Oogsten ; ende dewijle dat Landt so vet ende sappigh is / weegens het veelvoudige sneeu-water / dat van de Berghen af smelt / woort het nochtans gesaeyt / ende nae ses weeken heeft men wederom versse Oogst.

Het is te gelooben dat in Groenlant / alsoo veel als in andere Landen / verscheyden vruchtbaer ende onvruchtbaer Landt is / het is secker dat aldaer menichte Steenrotsen zijn / besonderlijcken schrijft de Vlaandse Chronijck / dat aldaer alderhande Colur van Marmor-steen te vinden is. Het is oock niet te twijffelen dat aldaer goede Wepde voor de Beesten / Leeuwen / Hertzen / Hasen / Vliehen / Wolven / Luxen en Beeren zijn. Men

Groenlandt teelt veel vruchtbaer gedierte.

keest oock in de selve Chronijck / dat Bevers ende Marter-Dieren aldaer ghehouden worden / diens Bont alsoo goet is dan de Sabels ; aldaer vindt men oock alderhande Valcken / meer dan op eenighe plaets in de werelt / van de welke in voorgaende tijden veel in Denemarchen zijn ghebracht aen de Koninghen / ende van den selven aen ander Vorsten ende Heeren zy bereert geworden

De Zee om Groenlandt is oock seer Fisch-rijck / besonderlijcken van Zee-wolven / Ponden / Walvers / ende voornaementlijck is daer te vinden een groote menichte Walvischen. Ick

weet niet of men de groote witte Groenlandse Beeren sal reekenen onder de aertsche Dieren / ofte onder die in't water leven : want de swarte Beeren / houden hun althijt op het Landt / ende eten geen Fisch : maer de witte / blijven althijt op het Ijs / ende leven van de Disschen / ende zijn veel grooter ende wilder dan de swarte. Sy leggen den Zee-wolven ende Zee-honden laghen / ende besonderlijcken hun Jonghen / de welke zy upt vzeese der Walvischen op het Ijs werpen : maer besonderlijcken zijn sy van den Jongen Walvischen in verjckel / daeromme sy hun oock niet geerne

Groenlandt
Dij-rijck
ende van
witte
Beeren
beson-
derlijck.

geerne in den openbare Zee begeben /
wanneer het Ijs begint te smelten / niet
dat sy soo wel niet kunnen swemmen
als de Visschen / maer sy breefen de Wal-
bisschen / welke hun aen den reuck kon-
nen spreken en volgen / daerom durven
de Beeren niet wel aen het Ijs komen :
ende wanneer sy dooz den windt nae
Ijslandt ofte Noordwegen gedreven wor-
den / so zijn sy dooz honger seer wilt ende
gruwelijck / ende men hoorz samtijds
wonderbaerlijcke Grempeis / wat roof
ende gruwelijckheyt in die Landen dooz
haer geoeffent wordt.

Groenlandt heeft oock t'allen tijden
veel Hoorens uytgelevert / die gemeen-
lijck Genhoorns genaemt worden / daer
van in Denemercken sommighe heele /
zijnde tamelijck lauck / ende oock een
menichte stucken / zijn te vinden / zijn
over sulchs aldaer niet ongemeen. In
de Australische Scheep-vaert van Iacob
le Maire en Willem Cornelisz. Schouten,
leest men / dat sy op den 5. October, An-
no 1650. mede omtrent de Linie / te
weten op de hoogte van 4 graden 27 mi-
nuten / Noorder breeze / op den middag
sulken gedruijs en gerommel vooz onder
aen de boegh van't Schip hoorde / dat
de Schipper / die achter in de Gaelderij
was / meende / datter een man van de
Boeg-lijer in't water viel ; en die ou-
der in't Schip waren / meenden dat het
op een Akip siet : maer ter zijden uyt-
sijnde / saghmen met verwonderingh dat
de Zee daer omtrent gants root ghe-
werft was / waer van men toen d'oor-
saeck niet kon bedencken ; maer als
men ongebeer 10 weecken daer nae het
Schip / in Porto Delire op't strand sette
om schoon te maken / voutmen vooz in
de boegh omtrent 7 voeten onder water
een Hoorn in't Schip stecken / van
maecksel en dicke seer gelijck het eynde
van een ghemeene Olifants tant / niet
hol / maer vol / van heel vast / sterck / en
seer hard heen ; hy stact dooz drie hup-
den van't Schip heen / te weten / dooz

twee dicke greene plancken / een dicke
eycken planck / en noch een stuck-woegh
in een inhout / daer in het stuyte / soo
dat hy wel een half-voet in't Schip / en
een kleyne half-voet daer uyt stact / daer
hy met groot gewelt afghebroken was /
waer ober dese gehoornde Vis / het wa-
ter met sijn bloet root vers de.

Dit is dese twee Schepen also by ge-
val ontmoet / omtrent de Linie Equino-
ctialis, daer het seer heet is ; maer de
Schepen die jaerlijcks uyt Denemerc-
ken en Nederlandt / naer de koude en
Ijs-ghewesten / ter Walvisch-vanghst
uytvaeren / ende in de Sommer-maenden
Julius en Augustus de lenghte der So-
mer-dagen wel rijckelijck vinden / doch
gheensins de Sommerse warmte / maer
wel de Winterse koude / alsoo haer in die
tijdt niet ontmoet / dan hagel / sneeuw /
en drijvende Ijs-bergen / waer tusschen
haer de Walbisschen / Walrusschen /
witte Ijs-beeren / ende dese Zee-Gen-
hoorns met andere Zee-gedroogten ont-
houden / weten meer hier af te segghen /
mits sy verscheyden / soo groote als
kleyne van dese Hoornen van daer ghe-
bracht hebben / en noch jaerlijcks doen /
vinden die veertijts aen de stranden / som-
tijts alleen / somtijts met de hoosden en
geraemten daer aen / en oock wel stuc-
ken die afghebroken zijn ; want in de
Zeen onder den woesten kouden Noord-
pool / tusschen 60 en 80 graden omtrent
Ijslandt / Groenlandt en Spitzbergen /
vint men de grootste Visschen / die tot
noch toe bekent zijn. En om weerom
tot onsen Genhoorn te komen / sullen wy
verhalen / 't gheen secker Schip / ter
Walvisch-vanghst uytgebaeren / omtrent
Jan-meyen Eplandt / op die ghewesten
ontmoet is.

In't jaer 1648. den 3. Junij / Schip-
per Douwe Iansz van Staveren / ko-
mende met sijn Schip omtrent 10. mijl
Zuyd-oost van Jan-mayen Eplandt /
sach den Commandeur omtrent Oost
Zuyd Ooster Son pets in Zee drijven /
t'welck

Gen-
hoorns
in Groen-
landt.

't welck sy eerst vooz een Walvisch aensaghen / en daer nae vooz een stinckende krenggh : en tijd zijnde dat de kock schafsen sou / seuden sy dat het een doode Visch was die gelijckz water dreef ; hier over de Sloep uytsettende / en daer by komende / riep men dat het een Genhoorn was / dat men niet gelooven wilden / vooz hy aen't Schips-boort gebracht wiert ; sy hebben hem aen drie stukken overgehijft. Den Hoorn stont omtrent anderhalf voet in sijn kop / was 8 voet en een half langh / de Visch ongeveer drie vadem / en twee dick ; Onder den buyk was hy opgegeten / de kop moesten sy met Bylen aen stukken houden : Het rug-been liep heel nae de staert toe / de staert was oock been / en niet leden / elck lidt een voet langh ; Sy kregender een harteel Speck van : De kop was by na als een karpers kop / hy had geen kornen / sijn beek ging omtrent een duym vzeedt beneeden den Hoorn / sijn huyt was swart / en ongheweer een halve duym dick / en dan noch swoort als een Dereken. Hy bloede als een beest dat geslacht wordt ; had aen elcke zijde een vin / omtrent een voet lang / de staert was omtrent so groot als een halve Conneboey ; aen't rug-been waren ribben / ongeveer een half voet lang / 't ander was ront / en soo dick / als men met twee handen om vatten kan.

De Schepen / die vooz de Groenlantse Compagnie van Amsterdam jaerlijckz ter Walvisch-vanghst varen / bzenghen desen Hoorn soo nu en dan oock mede / als onder andere gheschiet is over 10 jaren / dat sy van daer een Hoorn brochten / daer noch het bovenste gedeelte van den kop aen vast was / met een deel visch / speck / vel / en swoort daer aen / soo als sy den kop van den romp (die sy aen strandt al half vergaen bonden) afghelouwen hadden : Dese Hoorn met het Hoofst is vooz de Koningin van Sweden gekoft / en daer gevonden ; den Hoorn is soo helder / schoon en wit als

Woor / is lang 4 voet en 9 duym ; het becheneel daer aen 1 voet en 10 duym. De Hoorn is recht / aen't Hoofst dick / na vooren spits en scherp uytloopende als een naelde / met geestige herben / al schuyms rontom drapende / die na voren toe al flauwer en klepnder wordende / in't spits eynde te niet loopen. Is wit van koleur / doch metter tijdt wordense van buyten wat geelachtigh / ende dooz wrijven of handelen / glat / als men van alle been en pvoir oock siet.

De Deense Chronijck verhaelt / dat Anno 1271. vooz eenen stercken Noord-oosten wint / een ongemeene groote meenichte Is met Seeren ende hout wech is ghedreven geworden / waer over men presumeerde dat de West-zijde van Groenlandt het geheele Groenlant niet waer / maer dat het sich ver na't Noord-westen uyt streckte / waer over sommige van Islandt met Schepen him Reys daer nae toe aenstelden / maer hebben niet-met-allen gebonden. De Koninghen van Denemarcken ende Noordwegen / hebben oock menigen Reys schepen daer nae toe uyt gherust : maer hebben niet meer op gedaen dan die van Islandt. De oorsack van dese uytustinghen waer anders niet / dan dat men presumeerde dat op de selve plaetsen / Goudt / Silver en Besteente was te vinden : Ghelijck oock de Deense Chronijck schrijft / dat eertijds sommighe Schippers groote Schatten hebben daer van daen ghehaelt / ende dat oock / ten tijde van Koningh Olavs Pius. sommighe Islandtse Schippers om daer henen te varen hebben onderstaen / ende zijn eyndelijken dooz ontweer in een slechte Haven gekomen / ende zijn aldaer aen Landt getreden / ende hebben aldaer gebonden sommighe slechte klepne Hutkens / half in de Aerde ghegraven / ende hebben daer by sien legghen veel blinckende steenen / daer van sy soo veel mede namen als sy konden draghen / om daer mede wederom in hun Schip te gaen / maer daer quam

Bergeste
te moente
der Koninghen
van Noordwegen / ende
Denemarcken.

quam ter stondt een menichte affschuel-
lycke Wilde menschen/ ghewapent met
Slingers/ Boghen ende Pijlen/ by hun
hebbende seer groote Honden/ die een
van het Scheeps-volck verraste/ dien

sy in 't gesichte van de andere Maets
verscheurde. Daer nae zyn sy weder nae
Landt ghegaen/ en vonden een Man/
Vrouwen kindt in haer Speloncke sit-
ten/ van gedaente als ghy hier sien kunt:

by spraccken haer aen : maer konden
niet een woort verstaen. Sy sijn vuple
en stinckende Menschen/wreet en stiers
van gedaente / eten weynigh gekoochte
kost/ haer kleeveren sijn Vellen van beest-
ste / het Landt is woest en steen achtigh
om aen te sien.

Onder anderen soo is in de Nlandse
Chronijck dock een Capittel/ gheintitu-
leert Cours van de Scheeps-vaert van
Noorwegen nae Groenlandt; waer in
aldus staet; De Rechte Cours nae

Groenlandt/ soo ons geoeffende Stier-
lieden berecht hebben / is van Noord-
staet Sunduur in Noorwegen recht nae't
Westen op den Horisondt aen.

Dit is de Ouste ende rechste wegh
gewest / eer het Ns dat van't Noor-
den gekomen is / de Vaert perijckulens
ghemaect heeft. Een weynich verder
van Kanges in Nlandt / het welck de
uyterste punt van't Noorden is / tot aen
Oosthorm is 18. Mijlen.

De Vaert nae Groenlandt is t'allen
tijden

Keers
door
Scheepen
mit
Noorwe-
gen nae
Groen-
landt.

De
baert na
Groen-
landt is
perziche-
leus.

tijden vooz perzichelens gehouden / daer
van wy een exempel van Leif ende Wis-
schon Arnoldus hun-kieder Schip-breuc-
ken hebben / daer van in de Nlandse
Chronijk een Capittel verhael doet / uit
een oudt Boeck gijenaemt / Speculum
Regale.

3. Zee-
monster

In de Nlandse Cronijk wordt ver-
haeldt / dat men eertijds drie groote
schickelijke Zee-monsters gesien heeft /
het eerste is van de Noormannen ghe-
naemt / Halframb, sich begevende met

het halve lijf uit de Zee / zijnde van ge-
stalte ghelijck een man tot aen het mid-
del-lijf / met Oogen / Neus / het hoof-
zijnde hooghe ende spits ; hebbende
vree de Schouderen / ende twee Armen
vooz stomp sonder Handen / men heeft
het noyt verder dan aen het middel-lijf
kommen sien / sijn gedaente waer als Ns /
soo dickmalen sich dit Monster liet sien /
had men onweer te verwachten. Het
tweede Monster noemdense Margug-
weer, zijnde tot op het halve lijf gelijck

een Vrouw / met Borsten / lanck Haar /
heeft vooz aen den Armen Dingheren /
zijnde aen malkanderen gespant gelijck
een Gansen voet / men heeft somtijds
gesien dat sy Visschen in de Handen ge-
hadt ende verslonden heeft. Het derde
Zee-monster noemdense Galsierdinger,
zijnde eghentlijck geen Zee-monster /
maer drie groote Baeren / zijnde gelijck
vooz onweer opgeworpene Zee-bergen ;
De Schepen die tusschen desen Triangel
in komen / blijven in't ghemeen alle / soo

dat wepnigh daer van ontkomen. Dit
nu genoemde Zee-monster ontstaet uit
Werwel-winden / die de schepen omcin-
ghelen en verslinden. Het voorsz. Boeck
verhaelt oock van Ns-schotsen zijnde
geformert als beelden van vreeinde ge-
staltenisse / ende haedt oock den geenen
die nae Groenlandt willen baren / hun
nae't Zupdt-westen te keeren / eer sy aen
het Landt trachten te komen ; alsoo
noch diep in de Somer Ns op de Zee
drijft.

Vaert wel.

F I N I S.